

1.2. Reconstructive type of management potential for economic development of Ukraine

1.2. Реконструктивний тип управління потенціалом економічного розвитку України

Подолання кризових явищ і вихід на траєкторію стійкого розвитку в умовах існування економічних деструкцій зумовлює необхідність корінних змін у структурній динаміці соціально-економічної системи України. Ці зміни не можуть відбутися на основі саморегулюючої сили ринкових законів. Вони будуть спрямовувати економіку на розширене відтворення існуючих диспропорцій. Тому важливим є поєднання сили ринку із силою держави,

⁴³ Ibidem, s. 9-10

активне використання регулюючої функції держави і проведення науково-обґрунтованої економічної політики в усіх її складових. Для реалізації такого підходу необхідне перспективне бачення проблеми, яке виходить за межі існуючої парадигми і формує нові теоретичні та практичні зразки економічної діяльності.

Вихід із кризи і подальший розвиток України не може відбуватися на тій економічній основі, що склалася і має деструктивний характер. Тому зараз потрібна не модернізація, а реконструкція економіки, зміна її несучих конструкцій у відповідності до нової архітектури у європейському і світовому просторі.

В економічному контексті поняття реконструкції трактується у поєднанні двох своїх значень: 1) докорінної перебудови і 2) відновлення власної ідентичності, самобутності та суб'єктності. Інакше кажучи, в цьому контексті реконструкція економіки України означає не просто її корінну перебудову відповідно до якогось проекту, а таку перебудову, яка покликана реалізувати сутнісні особливості та переваги України (її самобутність) в усіх аспектах: географічному, геополітичному, природному, господарському, історичному, ментальному, поведінковому і т. ін.

Розкриття власного змісту реконструктивного розвитку, його особливостей у порівнянні з іншими типами змін зумовлює необхідність застосування логіко-історичної методології. Остання передбачає: 1) врахування попередньої логіки і траєкторії розвитку, яка суттєво впливає не тільки на нинішній стан об'єкта, а й на перспективи його подальшого руху; 2) оцінку нинішнього стану об'єкта дослідження; 3) визначення напрямів його розвитку в актуальному співвідношенні з загальносвітовими тенденціями.

Реконструкція має спільні та відмінні риси з такими спорідненими поняттями, як трансформація, модернізація, удосконалення та ін. Спільною рисою цих понять є зміни, а відмінності виникають із способів, форм та різноманітних модифікацій цих змін. Поняття трансформації акцентує увагу на перетворенні структур, форм і способів, зміні цільової спрямованості діяльності, на переході через проміжні ланки. Удосконалення віддзеркалює свідому діяльність, спрямовану на підвищення якості об'єкта. Особливої уваги заслуговує співвідношення реконструкції і модернізації у зв'язку з тим, що модернізація стала одним із основних трендів сучасного розвитку. Але зараз, після чергової глибокої кризи, що знову відкинула Україну на багато років назад, проблема повинна бути поставлена по-іншому. Основний наголос необхідно зробити не на модернізації, а на реконструкції.

Реконструктивний економічний розвиток – то такий розвиток, який досягається на основі якісної перебудови несучих конструкцій економіки, корінної зміни її структури. Його особливістю є те, що він може бути досягнутий

як за економічного зростання, так і за нульових і навіть за від'ємних темпів зростання економіки. Якщо, наприклад, українська економіка буде здійснювати свою реконструкцію таким чином, що скорочуватимуться експортно-сировинні виробництва (металургія, хімія і т. ін.), а будуть розвиватися галузі, що працюють на внутрішній ринок (внаслідок чого зростуть доходи і якість життя населення, зменшиться соціальна диференціація за доходами), то ми матимемо розвиток економіки навіть у тому разі, коли зростання внутрішнього ринку буде відбуватися темпами, які не перебивають втрати від зменшення експорту, і в цілому темпи зростання економіки знизяться, або навіть будуть від'ємними.

Такий тип реконструктивного розвитку через деякий час стане актуальним для світової економіки. Але для України він став актуальним уже зараз. Сам зміст реконструктивного економічного розвитку включає в себе соціальну спрямованість змін. Якщо, наприклад, економіка кількісно не зростає, а відбуваються зміни в структурі економіки, то цей процес може бути охарактеризовано як розвиток тільки в тому разі, коли більшою мірою задовольняються життєві потреби людей і суспільства в цілому. Це і означає, що реконструктивний розвиток по своїй суті є соціально спрямованим, націленим на забезпечення соціальної врівноваженості і справедливості.

Концепція реконструктивного розвитку вимагає більш чіткого і операційного розрізнення і врахування взаємодії соціального і економічного розвитку. Це зумовлює необхідність з'ясувати сутність соціально-економічного розвитку, виразити її у формі зовнішніх критеріїв і застосувати останні до оцінки процесу соціально-економічного розвитку. Сутність соціально-економічного розвитку розкривається через взаємодію, з одного боку, економічного, з іншого – людського, розвитку. Економічний розвиток включає економічне зростання, що інтегровано виражається у збільшенні ВВП, і його якісні зміни. Людський розвиток включає удосконалення людських якостей (здібностей) і поліпшення умов життєдіяльності людини. Кожна з цих складових може бути деталізована і представлена як узагальнюючим критерієм (наприклад ВВП, індекс людського розвитку), так і цілою системою диференційованих показників.

Суттєво важливі підстави, без урахування яких не можна вирішити завдання реконструктивного розвитку, пов'язані з *інверсійним типом* ринкової трансформації. Україна (на відміну від сучасних розвинених країн, які здійснювали ринкову трансформацію класичного типу) трансформувала свою директивно-планову економіку в ринкову за інверсійним типом. У класичному типі ринкової трансформації перехід здійснювався від дрібної приватної власності до більшої, від вільної конкуренції до утворення монополій і різноманіття ринкових структур, від вільного ціноутворення до включення механізмів державного регулювання. У ринковій трансформації інверсійного типу все відбувалося у зворотному порядку: від панування державної власності до

приватної і різноманіття форм власності, від директивного планування до розвитку конкуренції, від державного планування цін до вільного ціноутворення. Порядок і, отже, зміст економічних перетворень в класичному та інверсійному типах ринкової трансформації були абсолютно різні. Це не було враховано в економічній політиці держави. І як наслідок, результат трансформації суттєво відрізняється від поставлених цілей.

Поєднання інверсійного типу ринкової трансформації з глобалізацією в умовах України, яка має суттєво нижчий рівень економічного розвитку у порівнянні з розвиненими країнами, привело до того, що Україна на основі ринкових законів пристосовується до різних фрагментів світової економіки як сировинний придаток промислово-аграрного типу (переважає експорт металу, продуктів хімічної промисловості, зерна і технічних культур). При цьому внутрішній ринок залишається несформованим, а його подальше розширення, засноване на імпорті продукції більш високого технологічного рівня, і збільшення експорту сировини означає розширене відтворення сформованих диспропорцій. Це є базовою деструкцією української економіки, яка відтворюється в розширеному масштабі. В таких умовах економічне зростання і навіть модернізація призводять до поглиблення диспропорцій, що неминуче закінчується кризою. Змінити таку структуру руху економічної системи можна лише на основі реконструктивного типу розвитку.

При цьому повинна бути врахована логіка розвитку і сучасні співвідношення ринкових і неринкових засад розвитку. Застосування виключно ринкових принципів для вирішення проблем розвитку інверсійної економіки приводить до цілого ряду деформацій і є яскравим проявом ринкового фундаменталізму, який є значно поширенішим, ніж це зазвичай вважається.

Відмінності інверсійних та ринкових засобів реформування економіки призвело Україну до інституційної пастки, зміст якої полягає в тому, що застосування класичних ринкових інструментів для вирішення економічних проблем приводить до їх подальшого поглиблення. В кредитно-банківській сфері інверсійна пастка проявляється в тому, що підприємці не можуть в належних масштабах користуватися банківськими кредитами через занадто високі процентні ставки, а банки, маючи надлишкову ліквідність, не розширюють кредитування через відсутність надійних позичальників. Спроба центрального банку стимулювати кредитування через збільшення рефінансування банків приводить не до бажаного результату, а до збільшення девальваційного тиску на національну валюту і подальшої девальвації гривні.

Збалансувати економіку, використовуючи лише ринкові принципи, в такому випадку неможливо. Необхідно підключити неринкові підходи, які не вимагають еквівалентності у кожному акті. Саме вони можуть стати компенсуючим інструментом у механізмі подолання системних диспропорцій. Наприклад, в

Україні внаслідок інверсійного типу трансформації економіки, поєднаного з глобалізацією, базові проблеми нормального харчування і забезпечення громадян житлом не вирішено. І на ринкових принципах вони не можуть бути вирішені. Розрахунки показують, що для того, щоб заробити на трикімнатну квартиру, наприклад, у Києві, необхідно працювати 50 років і більше. А для значної частки людей вирішення цього завдання є неможливим упродовж усього життя. Тому потрібно створювати принципово нові механізми введення грошей в економіку через неприбуткові державно-публічні фінансові установи, збільшуючи і раціоналізуючи попит з одночасним зв'язуванням його із стимулюванням відповідної пропозиції. На основі таких механізмів проблеми харчування і житла в Україні можна було б вирішити достатньо швидко.

Узагальнюючи аналіз логіко-історичних особливостей деструктивного шляху України, можна визначити два базових підходи. Перший стосується розв'язання базових проблем відтворення життєдіяльності людей (харчування, житло, охорона здоров'я):

- 1) розвиток інфраструктури (дороги, транспорт, зв'язок);
- 2) створення умов для інноваційного розвитку (освіта, наука, інновації).

Не забезпечивши, наприклад, вирішення базових проблем харчування і житла, неможливо виконувати на сучасному рівні інші завдання. Другий базовий підхід до вирішення проблем реконструктивного розвитку лежить у площині структурно-функціональної збалансованості економічної системи. Такий підхід передбачає, перш за все, розгляд проблеми збалансованого функціонування і розвитку реального і фінансового секторів економіки. У свою чергу, розвиток реального сектора повинен розглядатися у трьох аспектах: 1) виробничому, 2) соціально-економічному і 3) екологічному. Перший включає в себе:

- 1) реконструкцію промислової сфери (реіндустріалізацію);
- 2) перебудову аграрної сфери у її поєднанні з сільським розвитком;
- 3) реконструкцію виробничої інфраструктури.

Реконструкція реального сектора включає в себе весь комплекс соціально-економічних відносин, серед яких першочергове значення мають: 1) зайнятість, 2) оплата праці, 3) соціальні стандарти і соціальне забезпечення, 4) екологічна складова сталого розвитку.

Реконструкція фінансового сектора передбачає перебудову: 1) грошово-кредитної політики з урахуванням нових економічних реалій; 2) приведення бюджетних відносин у відповідність до парадигми реконструктивного розвитку; 3) перебудова фінансових ринків, спрямована не на підтримку самозростання, а на вирішення завдань розвитку економіки і соціальної сфери.

Реконструкція економіки в умовах глобалізації повинна вестись таким чином, щоб реалізація внутрішніх переваг спиралась на врахування місця країни в системі світогосподарських зв'язків і давала можливість підвищити

конкурентоспроможність країни. Ця обставина віддзеркалюється у суспільній свідомості як проблема *інклюзивного розвитку*.

У найбільш широкому значенні поняття інклюзивного розвитку означає такий розвиток держав у світогосподарських зв'язках, який дає можливість включити в нього і розкрити внутрішній потенціал усіх елементів, всіх суб'єктів соціально-економічної системи країни і забезпечити її збалансованість. Саме така системна інклюзивність необхідна Україні. Мова йде про таке її включення у світогосподарські зв'язки, яке дає можливість виявити всі її природні, соціальні і культурні переваги, забезпечити стійкий збалансований розвиток, підвищити добробут і якість життя громадян.

Характеризуючи реконструктивний розвиток в аспекті його основоположних векторів, які підсумовують і спрямовують наведені вище перетворення, можна сказати, що реконструктивний розвиток повинен бути: 1) інтровертним, 2) інноваційним і 3) інклюзивним. Інтровертність означає направленість на вирішення внутрішніх проблем країни як особливого соціоекономічного утворення з урахуванням його історично пройденого шляху. Інноваційність показує необхідність корінної перебудови на основі новітніх досягнень і принципів. Інклюзивність забезпечує включеність у зовнішнє середовище для вирішення внутрішніх завдань. Ці вектори внутрішньо суперечливі, але вони віддзеркалюють реальну суперечливість реального світу та імперативів розвитку. В цьому аспекті формулу реконструктивного розвитку можна виразити так: реконструктивний розвиток – це інноваційний розвиток, спрямований на вирішення внутрішніх проблем країни для забезпечення добробуту громадян шляхом корінної перебудови структури економіки і розгортання її внутрішніх потенцій у рефлексивній взаємодії із зовнішнім середовищем.

The Academy of Management
and Administration in Opole

**KONWERSJE SPOŁECZNO-EKONOMICZNE
WSPÓŁCZESNEGO SPOŁECZEŃSTWA**

**SOCIAL AND ECONOMIC CHANGES OF
CONTEMPORARY SOCIETY**

Monograph

Edited by Tetyana Nestorenko

Tadeusz Pokusa

Opole 2017

ISBN 978 – 83 – 62683 – 00 – 0

Social and economic changes of contemporary society. *Monograph.* Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017; ISBN 978-83-62683-00-0; pp.312, illus., tabs., bibls.

Editorial Office:

Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu
45-085 Polska, Opole, ul. Niedziałkowskiego 18
tel. 77 402-19-00/01
E-mail: info@poczta.wszia.opole.pl

Reviewers

prof. dr hab. Marian Duczmal
prof. dr hab. Pavlo Zakharchenko
dr Olga Shevchenko

Editorial Board

Wojciech Duczmal, Igor Lyman, Oleksandr Nestorenko,
Tetyana Nestorenko, Aleksander Ostenda, Iryna Ostopolets,
Tadeusz Pokusa, Sławomir Śliwa

Publishing House:

Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu
45-085 Polska, Opole, ul. Niedziałkowskiego 18
tel. 77 402-19-00/01

300 copies

Authors are responsible for content of the materials.

ISBN 978 – 83 – 62683 – 00 – 0

© Authors of articles, 2017
© Publishing House WSZiA, 2017

TABLE OF CONTENTS

Introduction	6
Part 1. Concept of managing the potential of socio-economic systems	7
1.1. Management of the municipal administration in the local government	7
1.2. Reconstructive type of management potential for economic development of Ukraine	19
1.3. Imperatives of geo-economics: modern tools	24
1.4. Innovative-investment projects as a direction of formation of the strategy of sustainable development	30
1.5. Formation of the concept of sustainable development in the context of global development of mankind	36
1.6. Transformation of suburban zone under the influence of agglomeration processes	43
1.7. Transformation of approaches to managing of state social security	49
1.8. Innovation management paradigm as a factor of social and economic systems	54
1.9. Conception of providing of the economic sustainability to the economic security threats of system-synergistic type	59
Part 2. Transformation of approaches to the management of socio-economic systems	66
2.1. The development of e-government in Poland	66
2.2. The Impact of marketing 3.0 for transformational changes of the economy	79
2.3. Scientific, technical and economic aspects of water treatment in conditions of transformation of socio-economic systems	84
2.4. Strategic potential as a dominant of economic security and sustainable development of socio-economic systems	92
2.5. Information as resource management of socio-economic systems	96
2.6. Modelling of economic systems functioning stability	101
2.7. Features of the present socio-economic system of Ukraine	108
2.8. Tendencies of Import into Ukraine from the European Union	113
2.9. Import substitution in Ukraine: main features and arguments for implementation	118
2.10. Features of competitive strategies of agricultural enterprises of Ukraine	124